

Höjt grundavdrag för landsbygden

Så sluter vi den orättvisa skattekllyftan

2019-07-04

NÄRODLAD
POLITIK

Centerpartiet

Ett höjt grundavdrag för landsbygden

Sammanfattning

När landsbygden mår bra mår Sverige bra. Här utvinns många av våra stora exportbolags råvaror, här produceras nästan all vår mat och här skapas den förnybara energi och de biodrivmedel vi behöver för klimatomställningen. Hit kommer besökare från hela världen för att uppleva vår natur. Hit åker människor i jakt på lugn och spänning.

Men stora delar av landsbygden, särskilt i de nordvästra två tredjedelarna av landet står inför stora geografiska och demografiska utmaningar. Långa avstånd, vikande befolkningsutveckling och en högre andel äldre innebär att många på landsbygden betalar mer i skatt än andra, trots att de ofta får sämre offentlig service i utbyte.

Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) kommer den demografiska klyftan mellan stad och land att öka framöver. Det riskerar att förvärra en cykel av ännu högre skatter, ännu större avfolkning och ännu sämre ekonomiska förutsättningar. Vi måste bryta den negativa spiralen.

En medianinkomsttagare som bosätter sig i nordvästra Sverige betalar 3 722 kronor mer i kommunalskatt varje år än rikssnittet, trots att hon ofta måste vänta längre än andra på en ambulans om hon blir sjuk eller på en polis om hon blir utsatt för ett brott.

Den här utvecklingen försätter inte bara landsbygden i ett ekonomiskt underläge, den utgör också en djup strukturell orättvisa. Landsbygdsbor har rätt till en likvärdig vård, skola, omsorg, trygghet och infrastruktur som andra. De bör även ha likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

Centerpartiet föreslår därför en kraftig skattesänkning som gynnar de omkring 1,2 miljoner människor som bor i de nordvästligaste två tredjedelarna av landet, i vad regeringen definierar som stödområde A och B. Genom att höja grundavdraget med 11 000 kronor per person och år skapar vi en effektiv skattelättnad på 3 722 kronor för en medianinkomsttagare och sluter på så sätt den orättvisa skatteklyftan. Kostnaden för förslaget beräknas till 2,9 miljarder kronor per år.

Förslaget är utformat så att det inte påverkar jobbskatteavdraget och omfattar alla med en årsinkomst över 19 700 kronor. För personer över 65 år, vars grundavdrag redan idag är högre, gynnar avdraget alla med en inkomst över 51 700 kronor. För en medianinkomsttagare under 65 innebär det en höjning av grundavdraget från 18 400 kronor till 29 400 kronor per år.

Grundavdraget gör störst skillnad för dem som har lägst inkomster och därför drabbas hårdast av de regionala orättvisorna, däribland pensionärer. Reformen utgör också en välbehövlig stimulans för den lokala ekonomin och en till morot för alla dem som vill stanna kvar på landsbygden, eller flytta hit, men inte får ekonomin att gå ihop. Det kan i sin tur bidra till att vända befolkningsutvecklingen och stärka de kommunala finanserna.

Landsbygden är viktig för vårt parti. I Sverige ska alla kunna leva och förverkliga sina drömmar, oavsett var man bor. Ett höjt grundavdrag är ett viktigt steg i rätt riktning.

Landsbygdens strukturella utmaningar

En strukturell orättvisa har delat Sverige i många år. Folk på lands- och glesbygden betalar ofta mer i skatt men får sämre service i utbyte. Det här gäller inte minst för de omkring 1,2 miljoner människor som bor i de nordvästra två tredjedelarna av landet.¹

Den här orättvisan beror på strukturella skillnader. Hur hårt vardagshjältar som lärare, poliser och sjuksköterskor än arbetar står landsbygden inför en rad unika utmaningar bortom den enskildes kontroll.

En utmaning är geografisk. Det tar inte sällan längre tid och kostar mer pengar att ta sig till jobbet, skolan eller servicekontoret. Kostnaderna för att värma sitt hus, sitt kontor eller sin gård är ofta högre. Och det är svårare att locka investeringar och skapa arbetstillfällen ju längre man bor från hamnar, järnvägar och större marknader.

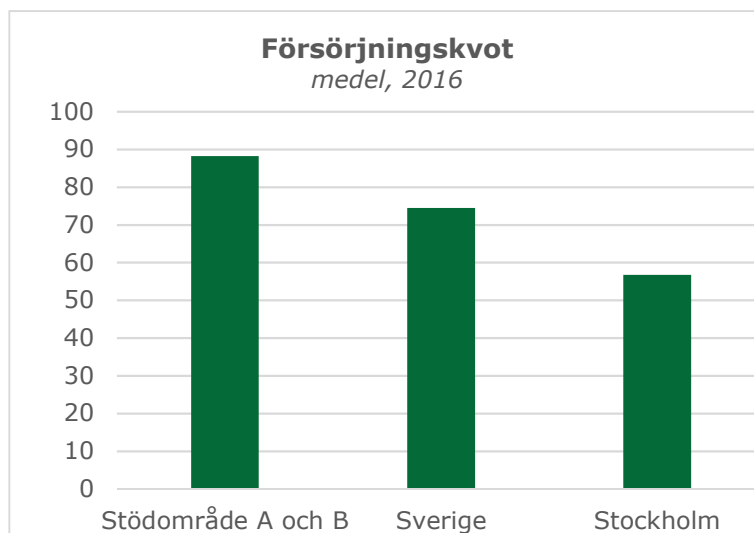
En annan utmaning är demografisk. Även om befolkningen i vissa av Sveriges landsbygdskommuner växer finns det stora delar av landet där situationen är en annan. Två tredjedelar av Sveriges landsbygdskommuner tappade invånare mellan 1985 och 2015, enligt SCB, och situationen är särskilt allvarlig i norra delen av landet. Tio av de 12 kommuner med störst avfolkning under den perioden ligger i stödområde A eller B. Åsele i Västerbottens län tappade hela 61 procent av sin befolkning mellan 1950 och 2018.

I takt med att fler unga vuxna flyttar till storstaden och befolkningen åldras återstår färre personer i våra landsbygdskommuner som kan betala för välfärden. Försörjningskvoten mäter hur många barn (0-19) och äldre (64+) som 100 personer i arbetsför ålder (20-64) ska försörja. Den skiljer sig avsevärt mellan stad och lands- och glesbygd.

¹ Stödområde A omfattar enligt förordning (1999:1382) kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Bjurholm, Boden, Bräcke, Dorotea, Gällivare, Haparanda, Härjedalen, Jokkmokk, Kalix, Kiruna, Krokom, Ljusdal, Lycksele, Malung-Sälen, Malå, Mora, Norsjö, Orsa, Pajala, Ragunda, Sollefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Torsby, Vansbro, Vilhelmina, Vindeln, Ånge, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn, Östersund, Övertorneå och Övertorneå.

Stödområde B omfattar kommunerna Arvika, Avesta, Bengtsfors, Bollnäs, Dals-Ed, Eda, Filipstad, Färgelanda, Gagnef, Hagfors, Hedemora, Hudiksvall, Härnösand, Kramfors, Leksand, Ludvika, Mellerud, Munkfors, Nordanstig, Nordmaling, Ockelbo, Ovanåker, Piteå, Robertsfors, Rättvik, Skellefteå, Smedjebacken, Storfors, Sunne, Säffle, Säter, Söderhamn, Timrå, Vännäs, Åmål, Årjäng och Örnsköldsvik, samt delar av kommunerna Borlänge, Falu, Luleå, Sundsvall och Umeå.

I landets nordvästra kommuner, 2016, skulle i snitt 100 personer i arbetsför ålder försörja 88,2 barn och äldre, jämfört med 56,7 i Stockholm och 74,5 i riket, enligt SCB. I Pajala i Norrbottens län skulle 100 personer i arbetsför ålder försörja 109,4 barn och äldre. I Solna i Stockholms län var samma siffra 51,5.

Inte nog med det, den demografiska klyvningen av landet väntas öka ytterligare. SCB uppskattar att försörjningskvoten kommer stiga över hela landet men särskilt mycket i de landsbygdskommuner som redan står inför störst demografiska utmaningar. Pajalas försörjningskvot väntas exempelvis stiga från 109 till 127 till 2021. Solnas försörjningskvot väntas samtidigt nästan inte stiga alls.

Ekonomicheferna i Sveriges kommuner identifierar demografi som den enskilt största utmaningen på lång sikt.² Den utmaningen kommer oproportionerligt drabba Sveriges lands- och glesbygdskommuner.

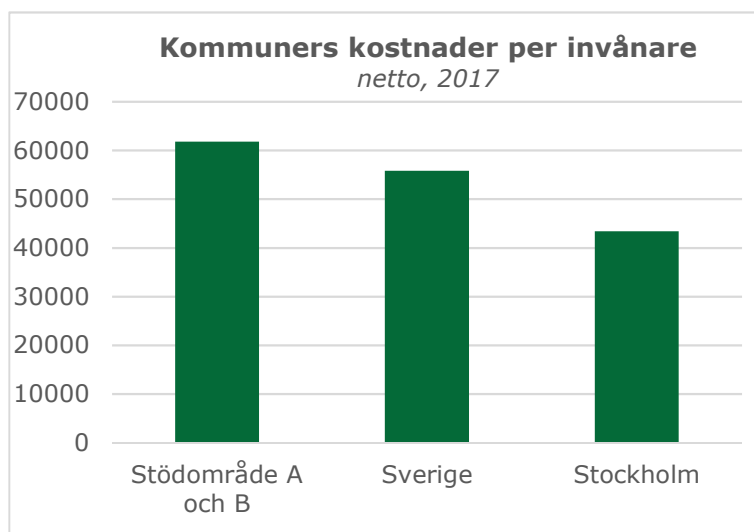
Kommuner går på knäna, landsbygdsbor betalar priset

Landsbygdens geografiska och demografiska utmaningar sätter hård press på kommunernas finanser. Kommunerna i nordvästra delen av landet har i genomsnitt kostnader på 61 786 kronor per invånare, jämfört med 43 410 kronor i Stockholm och 55 809 kronor i riket, enligt SCB.³ De har alltså 42 procent högre kostnader än Stockholm och 11 procent högre än landet i stort, som dessutom färre personer i arbetsför ålder ska bekosta.

² Niclas Johansson (red.), Nils Mårtensson (red.) och Annika Wallenskog (red.), *Ekonomirapporten, maj 2019*, Linköping: Sveriges Kommuner och Landsting, 2019, s. 38-39.

³ SCB, 2017.

De allra flesta av kommunerna i fråga, 90 procent, har högre kostnader än rikssnittet och många av dem långt mer än så. Dorotea kommun i Västerbottens län har exempelvis 48 procent högre kostnader än riksgenomsnittet och 90 procent högre kostnader än Stockholm.⁴

Den ekonomiska klyvningen handlar inte bara om siffror i kommunernas resultaträkningar. Den handlar om människors livskvalitet. Studier visa att folkhälsan inte är likvärdig i hela landet. Folk i glesbygdskommuner har lägst medellivslängd i Sverige.⁵ Boende i norra delen av landet har sämre hälsa än den södra.⁶ Samtidigt gör såväl barn⁷ som vuxna⁸ i glesbygden färre besök hos läkare.

För att kunna erbjuda likvärdig välfärd som i resten av landet har många landsbygdskommuner valt att höja skatten. Den viktade genomsnittliga kommunala skattesatsen för stödområde A och B är 33,83 procent, jämfört med 29,82 procent för Stockholm och 32,19 procent för riket.

⁴ 82 422 kronor per invånare 2017

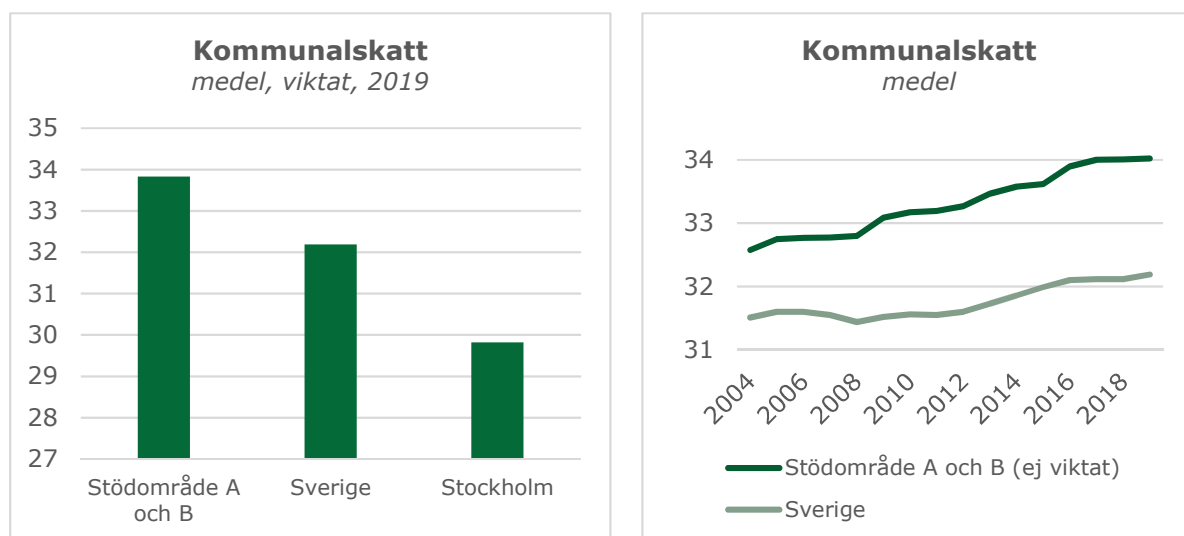
⁵ Prop. 2017/18:249, *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*, Stockholm, Socialdepartementet, s. 12.

⁶ Ibid.

⁷ Anders Hjern, Bengt Haglund och Måns Rosén, "Socioeconomic differences in use of medical care and antibiotics among schoolchildren in Sweden", *European Journal of Public Health*, vol. 11, nr. 3, 2001, s. 280-3.

⁸ Statens folkhälsoinstitut, *Folkhälsopolitisk rapport 2010 Framtidens folkhälsa – allas ansvar*, Solna: Statens folkhälsoinstitut, 2010, s. 48.

Det innebär att en medianinkomsttagare varje år betalar 3 722 kronor mer i kommunalskatt i stödområde A och B än i resten av landet.⁹ Inte nog med det: skatteflyktan har ökat de senaste 15 åren, enligt SCB.

Utan en motsvarande förbättring av offentlig service på landsbygden är skatteflyktan inte bara en djup orättvisa, den är även del av en negativ spiral. Högre skatter kan avskräcka vissa från att flytta till landsbygden och driva andra därifrån. Det urholkar i sin tur skattebasen ytterligare och kan tvinga fram ännu fler skattehöjningar. Vi måste bryta den negativa spiralen.

Här vilar ett tungt ansvar på politikerna. Folkvalda på nationell, regional och lokal nivå har alla ett ansvar att förvalta skattebetalarnas pengar ansvarsfullt och effektivt. De bör även göra sitt yttersta för att stärka kommunernas konkurrenskraft.

Vi måste göra mer för att förbättra välfärden i hela landet och Centerpartiet har en rad förslag för att göra just det. Vi behöver också ta oss an den orättvisa skatteflyktan och den ekonomiska uppförsbacke den utgör för lands- och glesbygden.

Ett höjt grundavdrag för landsbygden

För att ta itu med regionala orättvisor och samtidigt stimulera landsbygdens ekonomi föreslår Centerpartiet idag en skattesänkning som gynnar de omkring 1,2 miljoner människor som bor i stödområde A och B.¹⁰¹¹ Genom att höja grundavdraget med 11 000 kronor per år sluter vi skatteflyktan gentemot resten av landet.

Ett höjt grundavdrag gynnar alla med årsinkomster över 19 700 kronor, respektive 51 700 kronor för personer över 65 år.¹² För en person under 65 med en inkomst

⁹ Riksdagens Utredningstjänst, 2019

¹⁰ Stödområde A och B inkluderar delar av Borlänges, Falus, Luleås, Sundsvalls och Umeås kommun. Följande siffror är av rent tekniska skäl beräknade exklusive de kommunerna eftersom det, enligt Riksdagens Utredningstjänst, ger en bättre approximation än att inkludera dem i sin helhet.

¹¹ I enlighet med EG-rättens statsstödsregler omfattas inte personer med inkomster från transportsektorn av avdraget.

¹² För 2019.

på 319 000 kronor, den nationella medianen,¹³ höjs grundavdraget från 18 400 kronor till 29 400 kronor per år. Hon behåller därmed 3 722 kronor mer av sin inkomst än förut, vilket är lika mycket som skatteflyktan.

Vi uppskattar att förslaget kostar staten 2,9 miljarder kronor per år i form av ersättning till kommuner för utebliven kommunalskatt och en viss minskad statlig inkomstskatt. Det är utformat som ett tillägg till grundavdraget som inte påverkar jobbskatteavdraget.

Trots att grundavdragshöjningen är lika stor för alla gynnar den särskilt personer med lägre inkomster. Förslaget ökar den disponibla inkomsten mest för den tiondel av befolkningen som tjänar minst.

Förändring av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, 2020¹⁴

Decil	Disponibel inkomst	Förändring
1	– 142 600	2,9 %
2	142 600 – 179 200	2,4 %
3	179 200 – 212 800	2,1 %
4	212 800 – 242 400	1,9 %
5	242 400 – 272 700	1,7 %
6	272 700 – 304 900	1,5 %
7	304 900 – 344 500	1,5 %
8	344 500 – 395 700	1,5 %
9	395 700 – 483 300	1,4 %
10	483 300 –	0,7 %

Ett höjt grundavdrag uppnår två viktiga mål för landsbygden. För det första kompenserar det landsbygdsbor för de unika geografiska och demografiska utmaningar de står inför och för det orättvisa skattetryck de utmaningarna resulterar i. Kompensationen sker på det sätt som gör mest nytta: genom att människor får mer kvar i plånboken i slutet av varje månad.

Detta är särskilt viktigt för dem som drabbas hårdast av landsbygdens strukturella utmaningar, som exempelvis pensionärer med låga inkomster. De ska kunna lita på en välfärd som fungerar till en jämförbar kostnad som alla andra. Därför vill Centerpartiet se skattesänkningar som ökar deras inkomster mest.

För det andra utgör ett höjt grundavdrag en välbehövlig ekonomisk stimulans för landsbygden. Inte nog med att ökad disponibel inkomst skapar bättre förutsättningar för lokala företag på kort sikt, det kan även på längre sikt locka fler

¹³ SCB, 2017

¹⁴ Riksdagens Utredningstjänst, 2019

att flytta till eller stanna kvar på landsbygden genom att eliminera skatteflyktan gentemot resten av landet.

Alla delar av Sverige har bidragit till att vi blivit ett av världens mest välmående länder. Ska vi fortsätta vara det måste hela Sverige ha möjlighet att bidra även i framtiden. Människors förutsättningar att leva, jobba och förverkliga sina drömmar i hela landet är en fråga om Sveriges framtid. Den handlar om maten vi äter, energin vi använder och luften vi andas. Den handlar om människors rätt att känna trygghet och framtidstro. Den handlar om rättvisa.